

Narodno-gospodarske reči.

Ali je mogoče ljubljansko barje popolnoma osušiti?

„Opazka vredništva“: Pomisliki zoper nameravana osuševalna dela pri ljubljanskem močvirju — izraženi v pričujočem dopisu — prihajajo nam od častivredne pa nestrokovnjaške strani. Objavimo te pomislike v ta namen, da se vse to imenitno vprašanje brezozirno pretrese. Dopisu pa dodamo takoj odgovor priznanega strokovnjaka v tem vprašanji.

Gospodar je imel pred vrtom in hišo močvirnat travnik, za hišo pa žitno polje. Travniki mu je večkrat voda zalivala, hoče vodo na travniku vravnati, da mu hitreje odteka in ne zaostaja; rečeno storjeno, a vodo ne odpelje po bližnjem potu, kakor njegovi predniki, marveč okoli vrtov in hiše. Voda res odpelje z ogromnimi stroški ali sedaj mu pa žitno polje zaliva.

Minulo je že 100 let, odkar so prvič lopato vsadili v tla — za odpeljevanje močvirskih vod in osuševanje močvirja. In uprav sedaj mislijo lotiti se dela, s katerim bi bilo dovršeno stoletno prizadevanje. Priprave — osnove in načrti — so velikanski, ogromne svote bi se potrebovale. Ali mar hočejo močvirje zopet uničujočim vodenim silam prepustiti. Vendar nekateri le še dvomijo, da bi bilo s temi osnovami in načrti delo dovršeno, največji optimisti pravijo, za kacic 50 let bode sedaj dobro. Vse osnove se sučijo nekako v tirih sedaj navadnih, tu in tam se prikaže kaka nova misel, kakor n. p. v dostavku g. Vicentinija, a prezre se, kakor nepotrebna in odveč. A bati se je, da se bode ravno to preziranje bridko maščevalo, in da bodo tudi sedaj, kakor dosihmal pri vseh delih, kedar so bila dovršena, prepozno spoznali, kar so zamudili ali naopачno izumili in izpeljali.

1.) Važno je za nas, glede mesta Ljubljane, kako se izrekajo g. veščaki. Ako se struga Ljubljanici in Gruberjevem kanalu v tacem razmerja drug k drugemu znižajo, da je namreč struga Ljubljanici ležala 05 m/ nižje od struge Gruberjevega grabna, tam kjer se cepi od Ljubljane, da bode vedno tudi ob mali vodi prihajalo v Ljubljano skozi mesto dovolj vode, ter da sploh ni treba še posebne zatvornice pri Gruberjevem kanalu.“ (Poročilo XV. seji dež. zbora dne 21. novembra 1889.) Recimo, da bode dosti vode prihajalo, ali ta voda bode še bolj nizko v poglubljeni strugi tekla, jarki bodo odkriti, kakor so bili dosedaj v poletji, kajti 1 m/ nižje v strugi, a le 05 m/ vode več, površje vode v suši je vendar le prenizko; za poslopja po Ljubljani bi pa bilo poglubljenje struge osodepolno in nevarno, o tem vedo ako drugi ne, tako gotovo povedati zapisniki stroškov na mestnem magistratu, pa tudi starejši ljudje to dobro pomnijo. Ako gre le za dovaževanje potrebne vode ob suši, bi bila zatvornica cenejša, kakor ponizanje struge, poplavne vode imajo pa krajši pot po Gruberjevem kanalu, nam Ljubljančanom pa tako ali

tuko ostane umazana Gradaščica, ki je včasih tako razjarjena, da kar Ljubljano odriva.

Odgovor na dopis glede osuševanja ljubljanskega močvirja.

Predstoječi dopis kaže nam dobrohotno mnenje mirno in trezno mislečega meščana, kateri se živo zanima za vprašanje osuševanja ljubljanskega močvirja, zato zaslužijo opazke (ako ravno niso povsod zadostno vtemeljene) resno in strokovnjaško razpravo.

Strinjamo se takoj z uvodom dopisnikov, da stojimo pred rešitvijo vprašanja, katero ne sega samo eno stoletje, temveč dva tisoč let nazaj. Pri tem podjetji so že naši svetovno-sloveči predniki, stari rimljani že pred dva tisoč leti izvršili večji del osuševanja s tem, da niso samo poglobili vodotoč pri stari Emoni zastajoče reke, temveč so tudi izpustili v rednih dobah nastajoče emonsko jezero ter so reko po stoterih ovinkih se zvičajočo uravnali v ravni tek z poglubljenjem za brodarjenje pripravnim. — Jezero je zginilo, na njegovem blatnem dnu začel je s pomočjo obilne mokrote rasti mah, s katerega se je delala šota, katera je pokrila ostanke rimljanske pridnosti in umetnosti toliko časa, da je dosegla sedanjo višino tako, da je staro rimsko cesto postavljeno na glin presegla v višini za en meter. Tako ostala je za nas samo naloga, nižje spraviti močvirsko podzemeljsko mokroto in glino napraviti rodovitno.

Da bode mogoče na močvirju nižje dejati podzemeljsko mokroto, mora se priskrbeti odtok in to le tako mogoče, da se izstreli skalovje, katero ovira odtok med Pruljami in vasjo Moste, potem še le je mogoče izvrši krajno zboljšanje, med katero spadajo tudi oni odlčni grabni, katere priporoča Vicentini. Da bi taki grabni sedaj, ko še ni zadosti odtoka nič ne koristili, kaže najbolje Cornovec, kateri je bil svoj čas prav v ta namen napravljen.

Glede posameznih pomislikov gospoda dopisnika omenjam sledeče:

K 1 zadevajoči mesto ljubljansko:

Zdravstvene razmere ljubljanskega mesta se bodo vsled poglubljenja in vredjenja vodotoča Ljubljane izdatno zboljšale, — najnižja njena voda v poletnem času bo vedno še globokejša kakor sedanja in iztoki kanalov se bodo (za slučaj, ako se do onega ne časa uvede vredjena kanalizacija, pri kateri se uvajanje kanalov v mestu ljubljanskim sploh neha) — speljali se bodo skozi obrežno zidovje v strmih iztokih pod najnižjo vodo globoko notri v reko tako da bode zginil sedanji negnusni pogled in pa zdravju škodljivo izpuhtenje.

Glede stalnosti hiš ob bregovih Ljubljane naj bode omenjeno, da so vodostranski temelji starih hiš zidani na ležečih branah, ki so bili položeni v globčini malih voda ob času pred prekopom cesarskega

grabna tako da so sedaj vse visoko na površji male vode ter so že zdavnej zgnjile, zato bi se sedaj mogel vodotoč še toliko poglobiti pa se vsled tega temelji hiš ne bodo spremenili in hiše ne škode trpele, ako se ona tla na miru puste, ki hišo nosijo, in to bode tudi tako, ker se bode zidalo stalno nabrežno zidovje in ne da bi se samo vodnemu nabrežju temeljne podlage odkopale, kakor se je to godilo pri znižalnih delih krog tridesetega in šestdesetega leta tega stoletja. Pisatelj teh vrst imel je priliko kot sodnijski strokovnjak ogledati si stavbeno stanje hiš pod Trančo pred in po stavbi novega nabrežnega oozidja in pokazalo se je, da se stari precejšnji počti posedanje ni prav nič premenilo in tako se bode pokazalo gotovo tudi v vsih slučajih, o katerih je tukaj govor.

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Iz Ljubljane. — Češko-nemška poravnava srečno dognana! Česar se pred 14 dnevi nismo upali nadejati, vresničilo se je dne 19. tm. češko-nemška poravnava je načeloma zgotovljena in to po soglasnih sklepih obeh strank in vlade. V vseh glavnih točkah so nasprotja odpravljena. Da se to vse, kar se je razpravljalo in sklepalo v 14 dnevnem posvetovanji spravi v enotno obliko, sestavil se je tudi še končni zapisnik, katerega so deležniki podpisali minulo nedeljo dne 19. tm. Za 23. dan januarja (jutri) sklican je češki deželni zbor v kratko zasedanje, dne 26. tm. bode češki in pa nemški klub razpravljala in sklepala o tem, kar je sklenila mirovna konferenca in danes že nihče ne dvomi, da bode obe stranki sprejeli to, kar so dognali njihovi zaupniki. Dne 27. tm. se bode potem objavil ves obširni dogovor, ki bode obsegal enako zahteve vsake stranke, kakor tudi končne sklepe.

Kdor je v zadnjih 20 letih, recimo bolje 30 letih opazoval naše politično življenje, izrekoma pa oestro nasprotje med češko in nemško stranko na Češkem, kjer se je začetkom sicer kazalo znosno, potem pa so nemško-centralistične vlade storile vse, da bi se med Slovani izvemši Poljce, zatrl slovanski narodni živelj, in kdor je opazoval kako spravljivo je bilo zadnjih 10 let postopanje državno-zborske večine in vlade, moral si je vsak želeči, da bi bilo že enkrat konec vednemu ravnanju, katero je slabilo in oviralo vsako večje delovanje državnega zastopa na zunaj in doma.

Sedaj združile so se vse sile na povelje cesarjevo po prizadevanji in taktnem postopanju ministerskega predsednika grofa Taafe-ja in najveljavnejših mož obeh strank in tako se je, Bogu bodi hvala, sprava dosegla, po kateri se bode naravno moralo poravnati narodno nasprotje v vsih drugih deželah, izrekoma v onih pokrajinah, kjer si je nemštvo in italijanstvo prisvojalo izjemne predprave nasproti slovenskemu življu. Ako končno dejansko nastane oni mir med narodi, katerega

je naš presvitli cesar tolikokrat proglašal kot nalogo sedanje vlade, ko svojo voljo, potem nastane tudi složno in navdušeno delovanje v gmotno in duševno povzdigo naše skupne domovine.

Koncem zadnje seje zahvalil se je grof Taafe ginjen vsem članom konference za vspešno sodelovanje in posebej knezu Schönburgu, ki je Nemce spravil k temu, da so se sploh podali v razprave. Vsi domoljubni avstrijski narodi pa bodo v prvi vrsti presvitlemu cesarju, za njim pa ministerskemu predsedniku grofu Taafeju, s polnega srca izrekli zahvalo, da je srečno dosegel spravo med najbolj nasprotnimi brati naše širne Avstrije.

— **Influenca v Ljubljani.** Ker je po poročilih zdravnikov „nova bolezen“ v Ljubljani pomenljivo pojenjala, pričele so se dne 20. tm., minuli ponedeljek zopet srednje in ljudske šole. Bolezen pa vendar še vedno gospodari po mestu in okolici ljubljanski. — V mestu je med drugimi obolel gospod deželni predsednik baron Winkler, potem ko je gosa soproga komaj okrevala, pa tudi po drugih hišah oglašja se bolezen prav pogostoma, samo da to ne prihaja v javnost, ker se prizadeti večinoma pogodijo z „novo boleznijo“ brez posredovanja zdravnikov in lekarne. O nevarnih slučajih influence pri nas še nismo čuli in se nadejamo, da nas tudi prihodnost obvaruje pred njimi.

— **Privatni docent za slovensko filologijo na dunajskem vseučilišči dr. Karol Štrekelj** je imenovan na mesto pokojnega Mateja Cigaleta za vrednika v slovenščini izdavanega državnega zakonika. Po splošni sodbi izbral si je ministerski predsednik, pod čegar področje to imenovanje spada, izmed dolge vrste profesorjev najspretnjšega.

— † **Gospa soproga namestnika kranjskega deželnega glavarja Otona baron Apfalterer-ja, Ana baronica Apfalterer** rojena plemenita Gianella, je včeraj popoldne v Gradcu umrla in se bode truplo pokojne jutri popoldne prepeljalo z Gradca v Komendo St. Peter pri Kamniku, kjer bode v petek popoldne ob 2 uri pokopana v lastnem grobu.

— **Klub slovenskih biciklistov** priredi to soboto 25. tm. v prostorih Čitalnice ljubljanske ples, kateri obeta zelo obiskan biti. Čisti dohodek te veselice namenjen je ljudski in dijaški kuhinji ljubljanski, zato se nakup vstopnic priporoča tudi kot dobrodelni čin.

— **Svetovno-imenitna prememba pri pozdravljanji** razpravlja in širi se izrekoma iz nemškega Gradca, središča vojaških umirovljencev, zato imenovanega „Penzijeopolis“. Stari, vojaškega pozdravljanja vajeni in vrh tega dostikrat plešasti gospodje, imajo velik strah pred razkrivanjem, ker se pri tem boje prehladiti po glavskih goličavah, zato priporočajo vajaško pozdravljanje in si na vse kriplje prizadevajo za ta imeniten prevrat pridobiti pristašev.

četka lista omenil, kako sem bogat. Tudi je prišel na sled, da pisanja in novine prejemam posredovanjem bratov Teichov, in da se hočem nekda v domovino vrniti. Šel je in poprašal na dotičnem mestu, ali se pomiloščenje, podeljeno političkim prestopnikom za ministerstva Hohenwartovega, tiče tudi mene. Povedali so mu, da ne. Koj mi je pisal ter tega omenil. Naposled je svetoval: „Stari prijatelj, bodite previdni, ako se res hočete povrniti v domovino svojo! Vi niste pomiloščeni do sedaj, in kakor hitro prekoračite meje Avstrijske; bodo Vas koj prijeli. In temna ječa bi Vam bila na stara leta — izgovorjeni kot.“

Pozdravlja Vas

C. P.

(Dalje prihodnjič.)

Narodno-gospodarske reči.

Ali je mogoče ljubljansko barje popolnoma osušiti?

(Konec.)

2.) Grešni kozel povodnjim je kmalo dobljen, to je Vodmatki jez, nisem njegov zagovornik, me ni naprosil a odpravite to napotje, potem bode to nalogo prevzel; Hruševski jez, ako pa tudi tega odpravite, potem bode pa Fužinski jez, sedaj še nista, ne prvi, še manj pa drugi, a po znižani strugi obeh odtokov bi voda hitreje prihajala pod ta dva jezova, potem boste pa njima vojsko napovedali.

3.) Kdo ne pozna potuhnjene narave Ljubljanskega močvirja. Kedar nanj stopiš, umakne se ti, ali te pa za nogo zagrabi, kedar mu pa njegov element, vodo odvzameš začne se pa kremžiti, krčiti, usušati itd. Tedaj, bolj ko se voda odceja, bolj se močvirska gladina use dajo, bolj ko se močvirje obdeljuje, bolj se niža, kakor je videti, stvar izključuje, kdo nam reši to zastavico? Vodo hoče toliko poglobiti, da bode še 4' pod ilovico; no vse prav, ako se močvirje za toliko čevljev ne zniža, ako se to zgodi, so vode zopet pri vrhu.

4.) Od kod pa prihaja toliko vodâ v močvirje? Nekaj po Ljubljanci, nekaj pa po pristranskih pritokih, ki se deloma še sedaj po močvirji zgubljajo, in nekateri nimajo dovolj odtoka. Kar pride vode iz Polhovgraških hribov, jih odpelje Gradaščica skozi Krakovo v Ljubljano, Gradaščica ima dovolj globoko strugo med Krakovem in Trnovem, po mestu pa tudi slobodno naprej dere; nekaj pa jih odpelje Mali graben v Ljubljano in te zopet hitro odtekajo po obeh panogah med Golovcem in Gradom in po mestu, sicer pa tudi hočejo Mali graben in Gradaščico v strah vzeti, da ne bosta toliko peska naprej valila.

Drugače pa je s pritoki ob levem bregu. Vprav Ižica nima skoro nič strmca in pri izlivu stranskih potočkov na desnem bregu navadno najprej voda narašča. Tam je menda Ljubljanka najglobljeja, a močvirska gladina je pri Jezerskem grabnu najnižja. — Tam blizu Rudnika Ižica ni daleč od Dolenjske ceste, (menda le kake četrt ure proč). Ako se na tem kraju skrbi za tretji odtok močvirskih vodâ, potem je menda upati, da močvirske vode upadejo, in se doseže nekako približno namen. Ravna pot najkrajša pot, pri takem velikanskem projektu gre tudi kreniti iz golajsanega tira, ako je kaj upanja dospeti do c.lja. M—.

Odgovor na dopis glede osuševanja ljubljanskega močvirja.

K 2.) Obstanek jezu v Udmatu, ki se trpi samo z milosti in pa onega v Hrušici samovoljno dozidanega, ne more biti resna zapreka podjetja. Na jezove v Fužinah in v Vevč. h pa vredenje vodotoča Ljubljance nima nikakoršnega vpliva, res je sicer da naprava na Fužinah pri povodnih vsled zastajanja spodnje vode moči zgublja, tega pa je krivo napačno, pregloboko stavljenje vodnih gonjačev in pa zanemarjeni spodnji vodotok reke. O pomnoženji dotoka vode vsled vredenja Ljubljance se ne more resno lahko govoriti, ker bode potem dohajajoča voda hitreje odtekala in sedanjega najvišjega stanja celo dosegla ne bode, prav tako pa se bode tudi izdatno pomnožila pri močvirskem površji vsled znižanja podzemeljske vode moč sprejemati večje množine dežnice, kakor pa je to sedaj pri popolno napojenih tleh.

K 3.) Od tega, da se bode površje močvirja s šoto posedlo, se posestnikom ni bati nič hulega, ker bodo prihodnje povodnji v večjem delu močvirskega ozemlja ostale pod glino, katera se ne bo posedala, celo nasprotno se bode še po odpadkih šote in vsled gnojenja povikšala in prav tako se da radostno površje povekšati z uravnavanjem in dovajanjem goste tekočine.

K 4.) Predlogi gospoda dopisnikao so nekoliko nejasni in se morajo umeti dvojnata, on namreč ali misli okrožni graben na desnem bregu Ljubljance, glede katerega smo odgovorili v uvodu, ali pa priporoča pod Rudnikom doli predor skozi Golovec in s tem bi nas peljal v kraljestvo iluzéj, kamor ga nočemo spremiti, temveč le zaradi posebnosti hočemo opomniti, da bi tak 10 kilometrov dolg 5 do 20 metrov globok odprt vodotoč krog 2 miliona goldinarjev, dalje pa še 1500 metrov dolg predor krog poldrugi milijon goldinarjev stroškov prizadel, brez osira na odkup za tako delo potrebnih zemljišč, vodnih naprav in pa zdravstvenega oprašanja pri mestu Ljubljanskem itd. — tu se neha vsa resnost!